

REFLEXIÓK SZÉKELYNÉ TÖRÖK TÜNDE TANULMÁNYÁHOZ

VAJDA KORNÉL

E sorok írójának mindenkor sokkal jobban tetszett a Der Spiegel gyakorlata, mint az Élet és Irodalomé vagy az Új Tüköré. Már ami a kritikákat, a lapban adott értékelésekre való reagálásokat illeti. A Der Spiegel nem szokott felelni az őt ért „támadásokra”, közli őket, olvasóira bízva, mint vélekednek a dologról. Nekem, az *Új Könyvek-nél* dolgozónak sem illene reflexiókat fűznöm egy olyan cikkhez, amelyben kellemetlen dolgok mondatnak el az Új Könyvekről. Mondhatnám persze, hogy nem az Új Könyvek miatt teszem, hanem az állományalakítás égetően fontos és – sajnos – oly ritkán tárgyalt kérdései hoztak lázba, de ez nyilvánvalóan nem igaz. Nem szólnék hozzá *Török Tünde* írásához, ha abban szó sem esnék az ÚK-ról. Tudjuk a jót, de a rosszat cselekedjük. Persze azért igyekszem úgy reflektálni, hogy az állományalakítás kérdései is szerepeljenek a horizonton.

Az adott cikk leglátványosabb, leginkább átütő erejű érve egy katalógus. Az ÚK-recenziók záró mondatainak gyakorisági katalógusa, amelyből kiderül, hogy ezek a mondatok mit sem érnek, hiszen banalitásokat tartalmaznak, ráadásul mérhetetlen mennyiségben ugyanazt a banalitást. Ahelyett, hogy az adott művet jellemeznék differenciáltan, ahelyett, hogy azt a maga konkrétságában ragadná meg, ahelyett, hogy éppen azt és csakis az azt illető elemzést adná (ma, amikor a műelemzés, a kritikai fogalmak és eszközök téra hallatlanul kibővült és mindenkinek készen rendelkezésére áll), százával mondják ugyanazt a könyvekről, ráadásul abban a behizelgő modorban, amely fölöttébb emlékeztet a cipőt a cipőboltból slogan-jére: a novellák novellakedvelőknek, a történelmi regények a történelmi regények iránt érdeklődőknek, az újabb verseskötetek a modern líra elkötelezettjeinek stb. ajánlhatók. Jóllehet nem számoltam utána a számszerű megállapításoknak, evidens, hogy Székelyné Török Tünde adatai jók, tényei tények, megállapításai igazak. Magam azonban úgy vélem, épp e banalitások elmondására van szükség. Persze nem azért, mert hasonló bölcsességekre a gyarapító könyvtáros, az olvasószolgálatban dolgozó, a könyveket ajánló munkatárs maga nem jönne rá. Egyszerűen azért, mert másképp vélekedem az egész dologról. Azt hiszem, az irodalmi „nyelvel”, a poétikai struktúrákkal, a szegmentum-szekvencia variációkkal stb. foglalkozó kutatások is erről győznek meg, hogy a szépirodalom – általában, statisztikusan véve – éppen nem egyedi, egyszeri képződményekből, utánozhatatlan alakzatokból áll. Éppen ellenkezőleg. Ezek nagyon is, szinte-szinte már vészesen ritkák (nemcsak nálunk, fejlettebb irodalmiságú országokban is). Azok a nagy fakkok, csoportok azonban, amelyekbe az átlagművek besorolhatók, amelyek szabályai rájuk érvényesek, éppen nem rendelkeznek közvetlenül, nyers egyszerűséggel e munkákhoz. Egy novelláskötet – enyhe

túlzással szólva, csak ritkán ajánlható novellakedvelőknek, mert sokszor a bűnügyi történetek fogyasztóit, sokszor az irodalmi kísérletek iránt érdeklődőket, az erkölcsi-etikai problémákat boncolgatni vágyókat, a nő (a munkás, a fiatal stb.) problematikájában tájékozódni kívánókat, a pikáns, a vidám, a humoros könyveket kedvelőket – a variációsor még hosszsan folytatható érdekl. Ha tehát egy novelláskötetről írván az ÚK azt novellakedvelőknek ajánlja, az ajánlás igazi információt közöl: jelesül azt, hogy e művek elsősorban esztétikumukkal, méghozzá a szó (persze a klasszikus kánon óta erősen kitágult) műfajelméleti értelmében vett esztétikumukkal hatnak, nem alkalmazott jellegű szépirodalmi munkák. Hasonló gondolatmenettel még számos tétel érvényteleníthető Székelyné Török Tünde katalógusából. De ez csak a komplexum egyik oldala. Talán még fontosabb a következőkre felhívni a figyelmet: persze lehet, szinoníma igen-csak sok lévén, minden munkát más-más szavakkal bemutatni vagy ajánlani. Csakhogy – és erre később még visszatérnék –, a cél éppen az, hogy a műveket (miként művön belül az egyes egységeket, pl. verseket, novellákat stb.) tipizáljuk. Az állománygyarapítás ugyanis, felfogásunk szerint, éppen nem egyes művekre vonatkoztatható művelet. Nem ezt vagy azt a most (és sok esetben soha többször) megjelent művet kívánjuk beszerezni, hanem egy dokumentumtípust – legalábbis az esetek többségében – amelynek helye van a könyvtárunkban és amelyhez vagy hozzátartozik éppen ez a mű (és akkor beszerezem az adott dokumentumtípusra évenyes belső mutatóim alapján), vagy nem szerzem be, mert ezt a típust nem vettem fel gyűjtőkörömbe. Ha így gyarapítunk – és szinte bizonyos, hogy így kell – akkor éppen nem arra van szükség, hogy az ajánlásban egyszeri, minden tipizálást (vagyis, lévén a típus statisztikai sokaság is), minden ismétlődést kerülő-kizáró módon járjunk el. Ellenkezőleg. Formalizált (persze talán nem feltétlenül pedánsan, szóról-szóra ismétlődő formulázást) megoldásokat kíván ez a gyarapítási mód, csak így segíthet a beszerzést végzőnek.

Ehhez képest másodlagos, hogy milyen példányszámkonzekvenciákat von le egy adott könyvtár felelős munkatársa az ajánlásból. Fontosabb, hogy az eldönthető legyen, kell-e egyáltalán példány. Erre nyújt elsősorban útmutatást az ÚK, meghatározván az adott (esetünkben szépirodalmi) mű típusát. A példányszámra más szabályok érvényesek, olyanok méghozzá, amelyek könyvtáranként felette eltérőek, vagy azok kellenének hogy legyenek. Dönthetek úgy, hogy első kötetes költői műveket gyűjtök, de úgy is, hogy nem. Ha igen, akkor természetesen – eltekintve talán a legdilettánsabb, kiadói tévedést tükröző kötetektől – minden első kötetet be kell szereznem, hiszen nem az én dolgom az olvasó helyett eldönteni, kiből, melyik induló költőből lesz „nagy” valaki. A példányszámban azonban lehetnek prioritásaim – ezek annak lesznek függvényei, hogy milyen típusú költészet iránt érdeklődnek az én könyvtáram olvasói. A „csodabogárszerű” alkotók iránt mutatnak affinitást vagy éppen a hagyományos költészet iránt stb. (Mellesleg szólva, mert tárgyunkhoz csak lazán tartozik: ha Székelyné Török Tünde a másság felmutatását kívánja az ÚK recenzióktól, miért ütközik meg a csodabogárként kezelt Prae esetén: talán nem éppen a másság hangsúlyozódott abban az ismertetésben?).

Az ÚK tehát tipizál, éppen ezért ismétlődnek, szinte már mániákusan az ajánlásban hasonló, megegyező szövegek. Persze jó lenne, ha a típuson, típusokon belül (mert

azért az mindig jelölve van, hogy mondjuk a cselekményes, a szó eredeti értelmében vett epikus munkákon belül melyek az izgalmas, melyek a többrétű, melyek a felszíni stb. cselekményességet tartalmazó művek) időnként, a dolog természetéből adódóan persze ritkán, kivillannának a típus fölé nőtt, valóban nagy művek is. Azok, amelyek egymással felcserélhetetlenek lévén, nem a típust képviselik, hanem önmagukat, egyedi-egyszeri nagy produkciók lévén. Ez persze vagy sikerül, vagy nem, a kritikátörténet tanulsága szerint inkább nem. E „nem”-en belül azonban – telitalálatait persze fel nem sorolva – az Új Könyvek meglehetősen jól áll, Székelyné Török Tünde megújulásra vonatkozó kívánságára szerintem nemigen van szükség.

AZ EGYHÁZKÖZSÉGI KÖNYVTÁRAK csaknem a felét teszik ki az NSZK 12 300 közművelődési könyvtárának. A 8500 helység közül 1600-ban csak az (evangélikus, illetve katolikus) egyház tart fenn közművelődési könyvtárt.

(DBI Pressespiegel, 1986. február)

KÖNYVTÁRÉPÍTÉS – VÁROSTERVEZÉS – ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNET. A karlsruhei Badeni Tartományi Könyvtár épülőben levő új otthonát „könyvkatedrálisnak” becézik, mivel az egyébként külsőleg is modern épület az olvasótermet fedő impozáns kupolájával a római Pantheonra emlékeztet. Tervezője azért választotta ezt a megoldást, hogy a könyvtárat esztétikailag összekapcsolja – hasonlóságuk és ellentétük révén egyaránt – a szomszédjában álló Szt. István-templommal, amelynek építője, *Weinbrenner*, a 19. század elején tudatosan a Pantheon mintáját követte. A könyvtár eddig üresen álló telkére egyébként még ugyancsak Weinbrenner tervezett annak idején egy báltermet, amelynek felépítésére nem került sor; ennek az elgondolásait is hasznosította a modern építész.

(DBI Pressespiegel, 1986. február)